



ΑΛΛΗ ΜΙΑ ΣΤΙΓΜΗ στην ΙΣΤΟΡΙΑ !!!
18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2021– «ΡΩΣΙΚΗ» ΗΜΕΡΑ ΝΑΥΑΡΙΝΕΙΩΝ – ΕΠΙΣΗΜΩΝ
ΕΚΚΛΗΛΩΣΕΩΝ με την ευκαιρία της επετείου της ιστορικής ΝΑΥΜΑΧΙΑΣ
ΝΑΥΑΡΙΝΟΥ

ΘΥΡΑΝΟΙΕΙΑ ΑΝΑΣΤΗΛΩΜΕΝΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ στη νήσο
ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ, κόλπος ΝΑΥΑΡΙΝΟΥ, στη μνήμη των Ρώσων ναυτικών !!!

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ της πρόσφατης έκδοση του Κ.Ε.Π.

«200 χρόνια της Εθνικοαπελευθερωτικής Επανάστασης των Ελλήνων του
1821. – Η Ναυμαχία του Ναυαρίνου στα αρχεία της Κρατικής Βιβλιοθήκης
της Ρωσίας.»

Εξοχότατε κύριε Δήμαρχε, κύριε Καρβέλα, Αγαπητοί φίλοι,

Είναι ιδιαίτερη η συγκίνηση όλων μας, σήμερα βιώσαμε μοναδικές στιγμές, στιγμές κατάνυξης, πνευματικής πληρότητας και γαλήνης. Η αποψινή ημέρα αποτελεί αναμφίβολα μία ημέρα-σταθμό, μία ιστορική ημέρα στην κοινή ιστορία των σχέσεων των δύο φίλων ομόδοξων λαών μας και ουσιαστικά αποτελεί άλλο ένα νομοτελειακό στάδιο-κρίκο στην αλυσίδα της ανάπτυξης και δυναμικής των αδελφικών σχέσεων των δύο ομόδοξων λαών, Ελλήνων και Ρώσων, που μάς συνδέει μία ενιαία ιστορική, πνευματική, πολιτισμική κοινότητα και συγγένεια !!!

Δεν μπορώ να μην εκφράσω τη βαθύτατη ευγνωμοσύνη μου στους πρωτεργάτες του όλου εγχειρήματος αναστήλωσης, στον επικεφαλής-εμπνευστή του όλου σχεδίου, τον καθηγητή **Γιεγκόρ Προχορτσούκ**, τον βασικό από ρωσικής πλευράς χρηματοδότη-μαικήνα **Κιρίλλ Γκρόμοβ**, όλη την ομάδα των αναστηλωτών με επικεφαλής τον αρχιτέκτονα **Βλαντίμιρ Νόσοβ** και αναμφίβολα επιθυμώ να επισημάνω και να εξάρω την αποφασιστική συμβολή των τοπικών Αρχών του Δήμου Πύλους/Νέστορος και προσωπικά του εξοχότατου Δημάρχου και του επιτελείου του, ο οποίος αγκάλιασε, ουσιαστικά, υποστήριξε το όλο εγχείρημα, επιφορτίστηκε, ως απεφάνθη, και τη μέγιστη οικονομική επιβάρυνση. Κύριε Δήμαρχε, δεχθείτε τη ευγνωμοσύνη και τα σέβη μας.

Επίσης, θερμή ευγνωμοσύνη στη Μεσσηνιακή Αμφικτυονία, τους αιρετούς άρχοντες **κ.κ. Αθανάσιο Βασιλόπουλο, Ευστάθιο Αναστασόπουλο**, το γενικό γραμματέα **Παναγιώτη Μπαζίγο**, που τον αισθανόμαστε πάντα δίπλα μας, έτοιμο και καλοπροαίρετο να βοηθήσει και να στηρίζει, μαζί με την εκτελεστική γραμματέα κα **Έφη Μπούνα**.

Επίσης, θα ήσαν παράλειψή μου και άδικο να μην αναφέρω, αν και είναι άνθρωπος ήπιων τόνων και δεν επιθυμεί να αναφέρεται το όνομα του, τον άνδρα μου **Βλαδίμηρο Μπεςπάλοβ**, με τον οποίο πορευόμαστε μαζί κοντά 30 χρόνια τώρα και ο οποίος επίσης υποστήριξε το συγκεκριμένο εγχείρημα αναστήλωσης της ρωσικής εκκλησίας του Αγίου Νικολάου στη Σφακτηρία.

Όσον αφορά στην παρούσα έκδοση:

Στο συλλογικό αυτό τόμο, που εκδίδεται με την ευκαιρία της Επετείου των 200 ετών της Εθνικοαπελευθερωτικής Επανάστασης των Ελλήνων του 1821, την οποία τιμούμε το τρέχον έτος 2021, δημοσιεύεται υλικό για την ιστορική Ναυμαχία του Ναυαρίνου, που έλαβε χώρα τον Οκτώβριο του 1827 στον γραφικό και ιστορικό όρμο της Ναυαρίνου, στη Δυτική Πελοπόννησο, ως αυτό εντοπίζεται στα αρχεία της Κρατικής Βιβλιοθήκης της Ρωσίας. Παράλληλα, και στο πλαίσιο του Αφιερωματικού Έτους ιστορίας Ελλάδας-Ρωσίας, ο εν λόγω τόμος επενδύεται και εμπλουτίζεται με άρθρα σχετικά με τις πιο σημαντικές στιγμές και γεγονότα του Αγώνα των Ελλήνων το 1821, που ξεχωρίζει στην ιστορία ως περίοδος της Εθνικής Παλιγγεनेσίας, καθώς και υλικό για το ρόλο της Ρωσίας, για την αμοιβαία αντιμετώπιση Ελλήνων και Ρώσων σε μια τόσο σημαντική περίοδο της διαμόρφωσης του σύγχρονου ελληνικού έθνους. Πρόκειται για άγνωστο υλικό στο ευρύτερο, αλλά και μνημένο, ελληνικό αναγνωστικό κοινό και σε αυτό το σημείο έγκειται, μεταξύ άλλων, και η σκοπιμότητα της παρούσης έκδοσης. Το παρόν εκδοτικό εγχείρημα προορίζεται για ένα ευρύ φάσμα αναγνωστών, Ελλήνων και Φιλελλήνων, οι οποίοι ενδιαφέρονται για τη νέα ιστορία της Ελλάδας και τα ελληνο-ρωσικές σχέσεις. Η παρούσα έκδοση είναι σκόπιμα δίγλωσση, σε ελληνική και ρωσική γλώσσα, γεγονός που ανταποκρίνεται, μεταξύ άλλων, και στους γλωσσικούς-παιδαγωγικούς στόχους του Κέντρου Ελληνικού Πολιτισμού – Κ.Ε.Π.

Εν κατακλείδι, επιθυμούμε να εκφράσουμε την ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη μας στο επιφανές στέλεχος της ελληνικής ομογένειας της Μόσχας, στον πρόεδρο του ομίλου εταιρειών “NOVARD” και πρόεδρο του Δ.Σ. του Κέντρου Ελληνικού Πολιτισμού – Κ.Ε.Π. **Ανδρέα Ηλιόπουλο** για την εκ μέρους του στήριξη του όλου εγχειρήματος, χάρη στην οποία ο παρών τόμος βλέπει το φως της δημοσιότητας.

Η ναυμαχία του Ναυαρίνου στα αρχεία της Κρατικής Βιβλιοθήκης της Ρωσίας.

Αν και από αρκετούς ιστορικούς η ναυμαχία του Ναυαρίνου, τουλάχιστον το ξέσπασμά της, χαρακτηρίζεται ως «τυχαίο γεγονός» [σε κάποια στιγμή ένα πυρπολικό του τουρκοαιγυπτιακού στόλου πλησιάζει πολύ κοντά στη βρετανική ναυαρχίδα «Ντάρτμουθ», ένας Άγγλος υποπλοίαρχος και μερικοί ακόμη άνδρες πυροβολούνται, η ατμόσφαιρα είναι ήδη ηλεκτρισμένη και σε λίγο ο κανονιοβολισμός γενικεύεται], η χρονική συγκυρία διεξαγωγής της, η συμμετοχή σε αυτή συμμαχικού στόλου, ο άρτιος συντονισμός των τριών μοιρών, η επιτυχής

έκβασή της υποδηλώνουν ότι αυτή υπήρξε νομοτελειακή εξέλιξη σειράς παραγόντων. Του πολυετούς Αγώνα των Ελλήνων για ανεξαρτησία, της ταύτισης συμφερόντων των συμμάχων τη δεδομένη χρονική συγκυρία για τον έλεγχο του περάσματος για την Ανατολή, της διάδοσης στην Ευρώπη του φιλελληνικού κινήματος - καρπός ωρίμανσης ιδεών του Διαφωτισμού, ιδεών διαμόρφωσης εθνικών κρατών, ιδεών για το δικαίωμα εθνικής κυριαρχίας και αυτοπροσδιορισμού των λαών.

Υπήρξε, επίσης, στρατιωτική έκφραση του διπλωματικού αγώνα για το ελληνικό ζήτημα, στον οποίο η Ρωσία αναμφίβολα τήρησε μία συνεπή και αποφασιστική στάση. Επιδιώκοντας την έξοδό της προς τη Μεσόγειο από την εποχή της Μεγάλης Αικατερίνης ακόμη, η Ρωσική Αυτοκρατορία, με τους αλληπάληλους πολέμους που διεξάγει με την Οθωμανική Αυτοκρατορία από το δεύτερο ήμισυ ακόμη του 18^{ου} αι., καθίσταται σε φυσικό σύμμαχο των ορθοδόξων Ελλήνων. Η στάση που τηρεί ο Τσάρος, τόσο πριν τα γεγονότα του Ναυαρίνου (από το Πρωτόκολλο της Πετρούπολης ακόμη), όσο και μετά (νέος ρωσοτουρκικός πόλεμος 1828-29, Συνθήκη της Ανδριανούπολης που υποχρέωνε το Σουλτάνο να παράσχει αυτονομία στους Έλληνες), ευνοεί την προσπάθεια των Ελλήνων. Στα μάτια των τελευταίων η Ρωσία ανάγεται στη μοναδική ομόδοξη Δύναμη – προστάτη των δικαίων του Ελληνισμού.

Την ίδια εποχή διάχυτα είναι στους κόλπους της ρωσικής κοινωνίας τα φιλελληνικά αισθήματα και η συμπάθεια απέναντι στον αγώνα του υπόδουλου γένους, γεγονός που, μεταξύ άλλων, πιστοποιούν και απομνημονεύματα Ρώσων περιηγητών της εποχής, μεταξύ των οποίων και στρατιωτικοί που έλαβαν μέρος στις επιχειρήσεις του ρωσικού στόλου στη Μεσόγειο.

Θεωρούμε ιδιαίτερα ευτυχές το γεγονός ότι με την ευκαιρία της συμπλήρωσης των 180 ετών της ηρωικής ναυμαχίας τον Οκτώβριο του 2007 μάς δόθηκε η δυνατότητα να παρουσιάσουμε, σε συνεργασία με την Κρατική Βιβλιοθήκη της Ρωσίας, έκθεση βιβλίων, αφιερωμένων στο ιστορικό αυτό γεγονός, καθώς και στο ευρύτερο στρατιωτικο-πολιτικό πλαίσιο της ελληνικής πραγματικότητας από το δεύτερο ήμισυ του 18^{ου} αι. έως τα μέσα του 19^{ου} αι., ελπίζοντας ότι με τον τρόπο αυτό συμβάλλουμε στην αναδειξη αρχειακού υλικού, πηγών και στην κληροδότηση αυτού στις νεότερες γενιές μελετητών. Ιδιαίτερη, επίσης, για εμάς χαρά και τιμή η προλόγηση του λευκώματος για τη ναυμαχία του Ναυαρίνου από τον διαπρεπή Ελληνιστή της Ρωσίας, ιστορικό, ακαδημαϊκό, καθηγητή Γκριγκόρι Αρς.

Και είναι διπλή η χαρά μας, που μετά από 14 χρόνια, με την ευκαιρία συμπλήρωσης της επετείου των 200 ετών της Ελληνικής Εθνικοαπελευθερωτικής Επανάστασης του 1821, επαναλάβουμε την εν λόγω έκθεση, στο πλαίσιο του Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου «200 χρόνια της Εθνικής Αναγέννησης των Ελλήνων! Η ιστορική σημασία της Εθνικο-Απελευθερωτικής Επανάστασης του

Ελληνικού Λαού το 1821. Διεθνής αντίκτυπος, επιρροή στα δρώμενα της εποχής, επικαιρότητα σήμερα !!!».

ΑΦΡΟΔΙΤΗ

*Τρανή θεά και κοσμοζακουσμένη
σε γη και σ' ουρανό, εγώ 'μαι η Κύπρη.
Κι όσοι ζούνε χαιράμενοι τον ήλιο
ανάμεσα στον Πόντο και στα πέρατα
τ' Ατλαντικού, τη δύναμή μου αν σέβονται,
τους διαφεντεύω. Κι όσοι πάλι κάνουν
πως δε με λογαριάζουν, τους τσακίζω.
«Ιππόλυτος» Ευριπίδου.*

Είναι δύσκολο να υπερεκτιμηθεί το μέγεθος, η δυναμική, το μεγαλείο και η μεγαλοπρέπεια στην κοινή ιστορία των δύο κόσμων μας, η απαρχή της οποίας, ιστορικά, πολιτισμικά αλλά και γεωγραφικά μάς παραπέμπει στην μυθολογία αναπτύσσεται στην ιστορική πραγματικότητα, από την αρχαιότητα ακόμη, με το αποικισμό, η δημιουργία ελληνικών πόλεων-κρατών σε όλη την Παρευξείνια Ζώνη ενώ από το Μεσαίωνα και έπειτα, από την εποχή των εμπορικών ταξιδιών των σκανδιναβικών λαών προς το Βυζάντιο μέσω των ρωσικών πόλεων, γνωστών ως «πορείες από τους Βαράγγους στους Έλληνες» και με τον ασπασμό του Χριστιανισμού από τους Ρως από το Βυζάντιο, ΚΑΤΑΛΥΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΟ στην ιστορία και στην πορεία των δύο αυτών κόσμων, η ιστορική, πολιτισμική, πνευματική κοινότητά μας ενισχύεται με αδιάλειπτους δεσμούς.

Επίσης, είναι δύσκολο να υπερεκτιμηθεί ο ρόλος της Ρωσίας, της ρωσικής πολιτικής και διπλωματίας, αλλά και των ρωσικών όπλων, των στρατιωτικών επιχειρήσεων στην περιοχή, ιδίως, ως είδαμε, από το δεύτερο ήμισυ του 18^{ου} αι., στην απόκτηση της δικής μας πολυπόθητης Ελευθερίας, της Ελευθερίας του Ελληνικού Λαού και της δημιουργίας του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Ο ελληνικός πληθυσμός τη δεδομένη εποχή ταυτίζει τις προσδοκίες για την πολυπόθητη ελευθερία με το ξανθό γένος, το ρουσικό λαό, που θα φέρει τις στρατιές του να τον απελευθερώσει από τον οθωμανικό ζυγό, κάτι που διαποτίζει και τη λαϊκή συνείδηση, τη λαϊκή παράδοση, τη δημοτική παράδοση, τη δημοτική ποίηση, αντικατοπτρίζεται σε αυτή [αναφέρουμε απόσπασμα από το δημοτικό ποίημα-τραγούδι της εποχής]:

*«Ακόμα τούτ' η άνοιξη, ραγιάδες-ραγιάδες, τούτο το καλοκαίρι, καημένη
Ρούμελη, όσο να 'ρθει ο Μόσχοβος, ραγιάδες-ραγιάδες, να φέρει το σεφέρι,
Μοριά και Ρούμελη.»*

«Απόγονοι του σοφού και φιλανθρώπου Έθνους των Ελλήνων, σύγχρονοι των νυν πεφωτισμένων και ευνομούμενων λαών της Ευρώπης και θεαταί των καλών, τα οποία ούτοι υπό την αδιάρρηκτον των νόμων αιγίδα απολαμβάνουσιν, ήτο αδύνατον πλέον να υποφέρωμεν μέχρις αναλγησίας και ευηθείας την σκληράν του Οθωμανικού Κράτους μάστιγα, ήτις ήδη τέσσαρας περιπου αιώνας επάταξε τας κεφαλάς ημών και αντί του λόγου την θέλησιν ως νόμον γνωρίσους, διώκει και διέταττε τα πάντα δεσποτικώς και αυτογνωμόνως.

Μετά μακράν δουλείαν ηναγκάσθημεν τέλος πάντων να λάβωμεν τα όπλα εις χείρας και να εκδικήσωμεν εαυτούς και την πατρίδα ημών από μίαν τοιαύτην φρικτήν και ως προς την αρχήν αυτής άδικον τυραννίαν, ήτις ουδεμίαν άλλην είχεν ομοίαν, ή καν δυναμένην οπωσούν μετ αυτής να παραβληθή δυναστείαν.»

Ο κατά των Τούρκων πόλεμος ημών, μακράν του να στηρίζεται εις αρχάς τινάς δημαγωγικάς και στασιώδεις ή ιδιωφελείς μέρους τινός του σύμπαντος Ελληνικού Έθνους σκοπούς, είναι πόλεμος εθνικός, πόλεμος ιερός, πόλεμος του οποίου η μόνη αιτία είναι η ανάκτησις των δικαίων της προσωπικής ημών ελευθερίας, της ιδιοκτησίας και της τιμής, τα οποία ενώ την σήμερον όλοι οι ευνομούμενοι και γειτονικοί λαοί της Ευρώπης τα χαίρουσιν, από ημάς μόνον η σκληρά και απαραδειγμάτιστος των Οθωμανών τυραννία επροσπάθησεν με βίαν να αφαιρέσει και εντός του στήθους ημών να τα πνίξη.»

Διακήρυξη της Εθνοσυνέλευσης της Επιδαύρου το 1822. (22 Ιανουαρίου 1822)

[Η Α' Εθνοσυνέλευση Επιδαύρου ή Πρώτη Εθνική Συνέλευση της Επιδαύρου ήταν η πρώτη συνέλευση νομοθετικού σώματος του νέου Ελληνικού κράτους. Η Ελλάδα ανακηρύχθηκε δημοκρατία και βασίζεται στις δημοκρατικές αρχές όπως ο διαχωρισμός των εξουσιών, οι ελεύθερες εκλογές, η ελευθερία της θρησκείας, της περιουσίας και η εγγύηση την ασφάλειας των πολιτών.]

«Προειδοποίησις εις τας ευρωπαϊκάς αυλάς, εκ μέρους του φιλογενούς
αρχιστρατήγου
των σπαρτιατικών στρατευμάτων Πέτρου Μαυρομιχάλη και της Μεσσηνιακής
συγκλήτου

Ο ανυπόφορος ζυγός της οθωμανικής τυραννίας εις το διάστημα ενός και απέκεινα αιώνος, κατήντησεν εις μίαν ακμήν, ώστε να μην μείνη άλλο εις τους δυστυχείς πελοποννησίους γραικούς, ει μη μόνον πνοή και αυτή δια να ωθή κυρίως τους εγκαρδίους των αναστεναγμούς. εις τοιαύτην όντες κατάστασιν στερημένοι από όλα τα δίκαιά μας, με μίαν γνώμην ομοφώνως απεφασίσσαμεν να λάβωμεν τα άρματα, και να ορμήσωμεν κατά των τυράννων. πάσα προς αλλήλους μας φατρία και διχόνοια, ως καρποί της τυραννίας απερρίθφησαν εις τον βυθόν της λήθης, και άπαντες πνέομεν

πνοήν ελευθερίας. αι χείρες ημών αι δεδεμέναι μέχρι του νυν από τας σιδηράς αλύσσους της βαρβαρικής τυραννίας, ελύθησαν ήδη, και υψώθηκαν μεγαλοψύχως και έλαβον τα όπλα προς μηδενισμόν της βδελυράς τυραννίας. οι πόδες ημών οι περιπατούντες εν νυκτί και ημέρα εις τας εναγκαρεύσεις τας ασπλάγχνους τρέχουν εις απόκτησιν των δικαιωμάτων μας. η κεφαλή μας η κλίνουσα τον αυχένα υπό τον ζυγόν τον απετίναξε και άλλο δεν φρονεί, ει μη την ελευθερίαν. η γλώσσα μας η αδυνατούσα εις το να προφέρη λόγον, εκτός των ανωφελών παρακλήσεων, προς εξιλέωσιν του βαρβάρου τυράννου, τώρα μεγαλοφώνως φωνάζει και κάμνει να αντηχή ο αήρ το γλυκύτατον όνομα της ελευθερίας. εν ενί λόγω απεφασίσαμεν, ή να ελευθερωθώμεν, ή να αποθάνωμεν. τούτου ένεκεν προσκαλούμεν επιπόνως την συνδρομήν και βοήθειαν όλων των εξευγενισμένων Ευρωπαϊκών γενών, ώστε να δυνηθώμεν να φθάσωμεν ταχύτερον εις τον ιερόν και δίκαιον σκοπόν μας και να λάβωμεν τα δικάια μας. να αναστήσωμεν το τεταλαιπωρημένον ελληνικόν γένος μας. δικαίω τω λόγω η μήτηρ μας Ελλάς, εκ της οποίας και υμείς εφωτίσθητε, απαιτεί ως εν τάχει την φιλόανθρωπον συνδρομήν σας, και ευέλπιδες, ότι θέλει αξιωθώμεν, και ημείς θέλομεν σας ομολογή άκραν υποχρέωσιν, και εν καιρώ θέλομεν δείξη πραγματικώς την υπέρ της συνδρομής σας ευγνωμοσύνην μας».

1821 Μαρτίου 23, εν Καλαμάτα. Εκ του σπαρτιατικού στρατοπέδου
Πέτρος Μαυρομιχάλης, αρχιστράτηγος σπαρτιατικού και μεσσηνιακού
στρατού

Επίσης είναι δύσκολο να υπερεκτιμηθεί ο ρόλος της Ρωσίας, της ρωσικής πολιτικής και διπλωματίας, αλλά και των ρωσικών όπλων, των στρατιωτικών επιχειρήσεων στην περιοχή, ιδίως από το δεύτερο ήμισυ του 18^{ου} αι., στην απόκτηση της δικής μας πολυπόθητης Ελευθερίας, της Ελευθερίας του Ελληνικού λαού και τη δημιουργίας του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους.

Στο πλαίσιο του Αφιερωματικού Έτους Ελλάδας – Ρωσίας 2021 στην Ιστορία, καθώς και του Επετειακού Έτους 200 της Εθνικο-Απελευθερωτικής Επανάστασης του Γένους μας την άνοιξη του 1821, στο πλαίσιο της παρούσης εισήγησης επιθυμούμε να εστιάσουμε σε αξιόλογες, κατά τη γνώμη μας, πληροφορίες, που αντλούμε από τα απομνημονεύματα Ρώσων περιηγητών, που επισκέφθηκαν τον ελληνικό κόσμο την περίοδο από τα τέλη του 18ου έως τις αρχές του 20 αι. και τα οποία περιέχουν αξιόλογα στοιχεία για τον καθημερινό βίο του ελληνικού πληθυσμού, γλαφυρές περιγραφές των γεγονότων του Αγώνα, καθώς και την εν γένει αμοιβαία αντιμετώπιση Ελλήνων και Ρώσων, δύο ομόδοξων λαών, τους οποίους συνδέει κοινή ιστορική-πολιτισμική και πνευματική εγγύτητα, συγγένεια, κοινότητα.

Ήδη οι πλέον πρώιμες περιηγητικές περιγραφές οριοθετούν μία ενιαία παράμετρο και αρχή, η οποία, εκ των προτέρων, εξασφάλιζε τη σχέση καλοπροαίρετης

αμοιβαιότητας μεταξύ Ελλήνων και Ρώσων, την Ορθόδοξη, δηλαδή, Πίστη, η οποία αποτελούσε κοινό γνώμονα και πόλο έλξης ανάμεσα στους δύο λαούς. Κάτι τέτοιο αρκετά χαρακτηριστικά επισημαίνει στις περιγραφές του ο μοναχός από το Κίεβο **Βασίλειος Γριγκορόβιτς Μπάρσκι**, ο οποίος την περίοδο 1723-1747 πραγματοποίησε περιήγηση στους Άγιους Τόπους, μεταξύ των οποίων και ο ελληνικός κόσμος με τα πολυάριθμα μοναστήρια και εκκλησίες του. Τον Μπάρσκι καταπλήσσει η ιδιαίτερα θερμή υποδοχή, με την οποία ο ελληνικός πληθυσμός αντιμετωπίζει παντού τους Ρώσους περιηγητές, στους οποίους βλέπει ομόδοξους αδερφούς. Όταν ο Μπάρσκι, με τους συντρόφους του, βρεθεί χωρίς πόρους για επιβίωση στην Κέρκυρα, ο τοπικός κλήρος θα βοηθήσει να του εκδοθεί ειδική άδεια, ούτως ώστε «αυτοί οι περίεργοι περιηγητές από τη χώρα των Ρώσων» να έχουν δικαίωμα να ζητούν ελεημοσύνη, συνοδεία του Ιερομόναχου Αθανάσιου. Όταν δε οι Ρώσοι οδοιπόροι, αφού συνέλεξαν ελεημοσύνη και η είδηση για την άφιξή τους στο νησί γίνεται γνωστή, οι ντόπιοι κάτοικοι ανταγωνίζονται μεταξύ τους ποιος πρώτος θα καλέσει τους περιηγητές στην οικία του.¹

Στα απομνημονεύματα των περιηγητών γίνονται συχνές αναφορές στο ότι οι Έλληνες, αρκετά συχνά, διαβλέπουν στην παρουσία των Ρώσων τη δυνατότητα απαλλαγής από τη θρησκευτική καταπίεση, στην οποία τους επιβάλουν οι Τούρκοι κατακτητές. Ο Ρώσος αξιωματικός **Στεπάν Χμετέφσκι**, που συμμετείχε στις πολεμικές επιχειρήσεις στο Αιγαίο την περίοδο 1770-1774, καταγράφει το γεγονός, ότι ομάδα ανώτερου κλήρου των νησιών του Αιγαίου στέλνει, το Φεβρουάριο του 1771, στη Μεγάλη Αικατερίνη και τον Αλέξιο Ορλώφ, επικεφαλής του ρωσικού στόλου, επιστολή, στην οποία τους παρακαλεί να αναλάβουν την προστασία και εύνοια «όλων των ενάρετων χριστιανών της ελληνικής θρησκείας».²

Πιο σημαντικό, όμως, είναι το γεγονός ότι παρόμοιες διαθέσεις καταγράφονται όχι μόνο στους κόλπους του ανώτερου κλήρου, ο οποίος ήταν, αναμφίβολα, μνημένος στην πολιτική κατάσταση, στις γενικότερες βλέψεις και ισορροπίες στην περιοχή, αλλά και στους απλούς πιστούς. Ο **Βλαντίμιρ Μπρονέφσκι**, Ρώσος αξιωματικός, που συμμετείχε στην 3^η εκστρατεία στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του ναυάρχου **Ντμίτρι Σενιάβιν**, περιγράφει αρκετά παραδείγματα, όπου ο απλός λαός, κατά την άφιξη του ρωσικού στόλου, απευθύνεται στους Ρώσους στρατιώτες με την παράκληση να τον βοηθήσουν να απαλλαγεί από την τουρκική καταπίεση. Αναφέρουμε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα από τα απομνημονεύματα του Μπρονέφσκι, κατά τη διάρκεια της άφιξης του ρωσικού στόλου στην Ίμβρο:

¹ Το ταξίδι του Βασίλη Γκριγκορόβιτς Μπάρσκι στους Ιερούς Τόπους στην Ευρώπη, την Ασία, την Αφρική. Μέρος 1ο. Αγία Πετρούπολη, 1778. Σ. 118-119.

(Puteshestvie Vasilija Grigirovicha Barskovo k svyatim mestam v Evrope, Azii, Afrike. Ch. 1. Spb, 1778).

² Το ημερολόγιο του Στεπάν Χμετέφσκι για τις πολεμικές επιχειρήσεις του ρωσικού στόλου στο Αρχιπέλαγος και στις ακτές της Μικράς Ασίας. Σοβρεμέννικ (= Σύγχρονος (περιοδικό). Τόμος 49. Νο 1. Αγία Πετρούπολη, 1855. Σ. 63-64.

«Ο κάθε Τούρκος επικεφαλής του χωριού απαιτεί δωροδοκία. Για να παρέχει ελεύθερα το δικαίωμα άσκησης θρησκευτικών καθηκόντων μερικές φορές απαιτεί, αυθαίρετα, δωροδοκία. Σε περίπτωση που οι Έλληνες δεν την καταβάλουν, δίνει εντολή να καταστραφεί η εκκλησία. Αυτή η δυστυχία βρήκε και τους κατοίκους του νησιού. Δεν ξέρω για ποιο λόγο ο ιερέας θεωρούσε ότι, δήθεν, εγώ έχω το δικαίωμα να επιτρέψω στους κατοίκους την αναστήλωση της εκκλησίας. Ο ιερέας στον εκτενή του λόγο εξέφρασε αυτή την παράκληση. ... Εγώ εξεπλάγην, έχοντας, όμως, υπ' όψιν την πεποίθηση της διοίκησής μας σχετικά με το «πόσο είναι δυνατό να διακείμεθα με επιείκεια απέναντι στους Έλληνες» – και θεωρώντας ότι η άρνησή μου δε θα γίνει κατανοητή (διότι όχι μόνο το Ρώσο αξιωματικό, αλλά και τον απλό στρατιώτη θεωρούν ον πολύ ανώτερό τους), έδωσα τη συγκατάθεσή μου και ήμουν αναγκασμένος να ακολουθήσω το λαό, εκεί που αυτός με πήγε.³ ...»

Και πραγματικά, είναι πολλές οι ιστορικές πηγές, που τεκμηριώνουν την αναστήλωση εκκλησιών από το ρωσικό στράτευμα.

Σε όλα, σχεδόν, τα απομνημονεύματα των στρατιωτικών περιηγητών, οι οποίοι έλαβαν μέρος στις πολεμικές επιχειρήσεις εναντίον των Τούρκων την περίοδο 1768-1774, 1789-1792, 1805-1807 υπάρχουν παραδείγματα συμπαράστασης, συμμετοχής και συμβολής των Ελλήνων στις ως άνω επιχειρήσεις. Αναφέρουμε ένα μόνο παράδειγμα, που αφορά τα γεγονότα του ρωσο-τουρκικού πολέμου της περιόδου 1768-1774, και το οποίο καταγράφει ο αξιωματικός του ρωσικού στόλου **Ματθαίος (Ματβέι) Κοκόβτσεφ** και το οποίο, αρκετά χαρακτηριστικά, αντικατοπτρίζει την άποψη των Ρώσων περιηγητών για τους Έλληνες:

«Κατά τη διάρκεια της παρουσίας του ρωσικού στόλου στο Αρχιπέλαγος, ενθαρρυνόμενοι από την παρουσία ρωσικών όπλων, εκδήλωναν (οι Έλληνες – Θ.Γ.) εξαιρετικά δείγματα ανδραγαθίας. Τα μικρότερα τους πλοιάρια, σε περίπτωση επίθεσης τουρκικών γαλέρων, προτιμούσαν να αυτοπυρποληθούν από το να αιχμαλωτισθούν από τον εχθρό. Τα μη τακτικά στρατεύματά τους ... κατά την απόβασή τους στην ακτή επιδείκνυναν ξέχωρη ανδρεία, που τους εμψύχωνε όλους. Οι Ψαριώτες, οι Μυκονιάτες και άλλοι νησιώτες όπλιζαν μικρά πλοιάρια ... , και

³ Μπρονέφσκι Β.Μ. Σημειώσεις ... Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 36, 48.

με τη βοήθεια του ρωσικού στόλου όχι μόνο αιχμαλώτιζαν τα τουρκικά εμπορικά πλοία, αλλά, αποβιβαζόμενοι, τακτικά, στις ακτές, ερήμωναν τους οικισμούς.⁴ »

Ακόμη, όμως, και όταν οι Έλληνες δεν διαθέτουν τη δυνατότητα άμεσης συμμετοχής στις πολεμικές επιχειρήσεις, δεν κρύβουν τη χαρά τους από τις επιτυχίες του ρωσικού στόλου και την ήττα των Τούρκων. Ο λοχαγός του ρωσικού ναυτικού **Σεργκέι Πλεσέεφ** περιγράφει ότι, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του στη Εγγύς Ανατολή το 1772, έγινε γνωστή η έναρξη νέων πολεμικών επιχειρήσεων του ρωσικού ναυτικού ενάντια των Τούρκων. Σύμφωνα με τον Πλεσέεφ, η είδηση αυτή προξένησε στον ελληνικό πληθυσμό έκρηξη θαυμασμού: «Ο λαός χαιρόταν και όλοι θεωρούσαν τους εαυτούς τους ευτυχισμένους, διότι βοηθούν τους Ρώσους ενάντια στους Τούρκους».⁵

Ο **Σεργκέι Πλεσέεφ** αναφέρει, επίσης, την έκπληξή του, όταν, κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Εγγύς Ανατολή, τον πλησίασε «ντυμένη με τουρκική ενδυμασία» μία γυναίκα, γόνος πλούσιας οικογένειας, και συζητώντας εξέφρασε τον ενθουσιασμό της για τις επιτυχίες του ρωσικού ναυτικού στη Μεσόγειο. Παρά την έκπληξή του, απεφάνθη ότι η γυναίκα αυτή, αν και γνώριζε την τουρκική γλώσσα άριστα και ήταν ντυμένη με τουρκική ενδυμασία, ήταν Ελληνίδα και μισούσε τους Τούρκους. «Ας δώσει ο Θεός (στο ρωσικό ναυτικό - Θ.Γ.) να συνεχίσει με επιτυχία τις κατακτήσεις του, να απελευθερώσει από την αιχμαλωσία τους ομόδοξους και τους αδερφούς μας, τους οποίους οι Τούρκοι καταπιέζουν χειρότερα και από ζωντανά», με τον τρόπο αυτό η Ελληνίδα αντέδρασε στα νέα για τη νίκη του ρωσικού ναυτικού.⁶

Η λαϊκή διπλωματία των Ρώσων στρατιωτικών επέφερε αποτελέσματα. Σε όλες, ουσιαστικά, τις περιοχές, όπου αφικνείται ο ρωσικός στόλος, ο ελληνικός πληθυσμός τον υποδέχονταν με χαρά και ενθουσιασμό. Σύμφωνα με τα απομνημονεύματα του Βλαντίμιρ Μπρονέφσκι, τον Απρίλιο του 1807 οι Έλληνες της Ίμβρου «με χαρά πρότειναν (στα ρωσικά στρατεύματα – Σ.τ.Μ.) οτιδήποτε ήθελαν, αν και σε μικρές ποσότητες, χωρίς να απαιτούν εξόφληση...»,⁷ ενώ στη

⁴ Κοκόβτσεβ Μ.Γ. Περιγραφή ... Σ. 71-72.

⁵ Πλεσέεβ Σ.Ι. Καθημερινές σημειώσεις για την περιήγηση από την Πάρο, η οποία ανήκει στη Ρωσία, στη Συρία και στα αξιοθέατα της εγγύτερης περιφέρειας της Ιερουσαλήμ. Αγία Πετρούπολη, 1773. Σ. 69. (Plescheev S.I. Dnevnie zapiski putesthestviya iz arhipelazhskogo, Rossii prinadlezhazhego ostrova Parosa v Siriyu I k dostopamyatnim mestam v predelakh Ierusalima nakhodyaschikhsya. Spb., 1773).

⁶ Πλεσέεβ Σ.Ι. Καθημερινές σημειώσεις ... Σ. 75.

⁷ Στο ίδιο. Σ. 35.

Σάμο, λίγο μετά τη ναυμαχία των Δαρδανελίων, «πλήθος κόσμου, ή, καλύτερα, ολόκληρη η πόλη, μας ακολουθούσε. Στην πλατεία, κοντά στο συντριβάνι, κοπέλλες...αφήνοντας τις στάμνες τους, μας προσέφεραν μπουκέτα με λουλούδια».⁸

Τα ανωτέρω έχουν ως αποτέλεσμα ο ελληνικός πληθυσμός να ταυτίζεται με τη Ρωσία, το δε αγώνα του για ανεξαρτησία να τον συνδέει άμεσα με την εκστρατεία του Σενιάβιν και την παρουσία του ρωσικού στόλου στη Μεσόγειο. Ο αξιωματικός Πάβελ Σβινίν περιγράφει την αντίδραση των κατοίκων της Ύδρας στην άφιξη του ρωσικού στόλου ως εξής: «Αμέσως έστειλαν αντιπροσώπους από την πόλη να συγχαρούν το Ναύαρχο με την ευκαιρία της αίσιας άφιξής τους» ενώ, παράλληλα, δήλωσαν: *«όλοι οι Έλληνες, σε όσους ακόμα κυλά η σπίθα της τιμής – είναι έτοιμοι να πεθάνουν για την ελευθερία και την αγάπη τους για τη Ρωσία»*.⁹ Αρκετές τέτοιες περιγραφές συναντάμε και στα απομνημονεύματα του Μπρονέφσκι: *«Μέσα σε ένθερμα συναισθήματα ζήλου και πίστης απέναντι στη Ρωσία, οι Έλληνες ορκίστηκαν πάλι και πανηγυρικά (θριαμβικά) να χύσουν και την τελευταία σταγόνα του αίματός τους για τη Ρωσία»*.¹⁰ Μέρος του ελληνικού πληθυσμού ήδη εκλαμβάνει τη Ρωσία ως τη δεύτερη πατρίδα του. Σύμφωνα με τον Μπρονέφσκι, μετά τα ναυμαχία του Άθωνα και κατά τη διεξαγωγή ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων με τους Τούρκους και την προετοιμασία για επιστροφή του ρωσικού στόλου στην Κέρκυρα, ο ελληνικός πληθυσμός της Τενέδου διασκορπίστηκε στα διάφορα νησιά του Αρχιπελάγους, όπου δεν ελέγχονταν από Τούρκους (δεδομένου ότι μετά την πολιορκία του νησιού, οι Τούρκοι ξερίζωσαν όλα τους τα δέντρα και κατέστρεψαν και όλα τα αμπέλια). Παράλληλα πολλοί Έλληνες «ορκίστηκαν πίστη στη Ρωσία (υιοθέτησαν τη ρωσική υπηκοότητα) και

⁸ Στο ίδιο. Σ. 72.

⁹ Σβινίν Π.Π. Απομνημονεύματα από το ναυτικό. Μέρος 2. Αγία Πετρούπολη, 1819. Σ. 8. (Svinyin P.P. Vosprominanniye na flote. Ch. 2. Spb., 1818).

¹⁰ Μπρονέφσκι Β.Μ. Σημειώσεις του αξιωματικού του στόλου για τη συνέχεια των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του Αντιναυάρχου Ν.Ι. Σενιάβιν την περίοδο 1805-1810. Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 124. (Bronevsky V.B. Zapiski morskogo ofitsera v prodolzhenie kampanii na Sredizemnom more pod nachalstvom Vitse-Admirala D.N. Senyavina s 1805 po 1810 god. Ch. 1-3. Spb., 1818-1819).

κατευθύνθηκαν προς την Κέρκυρα, αναμένοντας ευνοϊκή ευκαιρία για να μεταβούν στη Ρωσία».¹¹

Ωστόσο, η πιο γλαφυρή και έντονη περιγραφή σχετικά με τις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των δύο λαών, Ελλήνων και Ρώσων, που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της τρίτης εκστρατείας στο Αιγαίο και τη Μεσόγειο με επικεφαλής το Ναύαρχο Σενιάβιν, καθώς και αναφορικά στο ρόλο του ίδιου του Ναυάρχου στην ενίσχυση αυτών των σχέσεων, είναι αυτή που καταγράφει τις σκηνές αποχαιρετισμού με το ρωσικό στόλο στην Κέρκυρα. Να πως περιγράφει το γεγονός ο Σβινίν:

Ήταν να αδύνατο να παρακολουθούμε ασυγκίνητοι αυτή τη συγκινητική σκηνή, που μας εξέπληξε όλους, όταν ... ο Ναύαρχος κατευθύνθηκε για τελευταία φορά να προσκυνήσει τα ευεργετούντα λείψανα του Άγιου Σπυρίδωνα. Όχι μόνο οι δρόμοι, αλλά και όλα τα παράθυρα, οι στέγες των σπιτιών, ήταν γεμάτα κόσμο, που υποκλίνονταν και με κάθε τρόπο χαιρετούσε το Σενιάβιν. Το πλήθος ακολουθούσε τα χνάρια μας και μας περίμενε καθ' όλη τη διάρκεια του αποχαιρετιστήριου γεύματός μας... Το πλήθος μας συνόδεψε μέχρι την προκυμαία, την οποία επίσης βρήκαμε κατάμεστη από κόσμο. Όλοι ήθελαν να αποχαιρετήσουν το Σενιάβιν, να τον αγκαλιάσουν. Ενάρετοι ευγνώμονες Έλληνες, για ένα λεπτό ξέχασαν τον κίνδυνο που τους караδοκεί και, ανοίγοντας την καρδιά τους, έδειξαν πόσο αυτοί θεωρούν ότι είναι υπόχρεοι στο Σενιάβιν για την ευτυχία και την ελευθερία, που έχαιραν καθ' όλη τη διάρκεια της διοίκησής του. Ο Σενιάβιν δεν μπορούσε να είναι αδιάφορος, δάκρυα κατέκλυσαν τα περήφανα μάγουλά του – εγώ έκλαιγα σαν παιδί. Για πρώτη φορά αγάπησα με όλη μου την ψυχή τους

¹¹ Στο ίδιο. Σ. 168-169.

Κερκυραίους. Για πρώτη φορά αισθάνθηκα ότι λυπούμαι που τους αποχωρίζομαι, σα να πρόκειται για κοντινούς συγγενείς. Με αρκετή ικανοποίηση είδα τη θλίψη των κατοίκων κατά τον αποχωρισμό με τους στρατιώτες μας. Αποχαιρετούνταν σα φίλοι, έκλαιγαν, διαβεβαίωναν ο ένας τον άλλον στη φιλία, την αναγνώριση και, παρά το γεγονός ότι επικοινωνούσαν σε μία μετά δυσκολίας κατανοητή διάλεκτο –οι δικοί μας σε κακή ιταλική και ελληνική, οι Κερκυραίοι σε άσχημη ρωσική- οι διάλογοί τους, πράγματι, ήταν εκφραστικοί. Δεν αποτελεί κάτι τέτοιο μεγάλη τιμή για τους στρατιώτες μας? Το να κατακτάς τις καρδιές είναι σημαντικότερο και ενδοξότερο από το να κατακτάς κράτη.¹²

Παρόμοια περιγραφή, που ξεχυλίζει από τα πιο ζεστά συναισθήματα, εντοπίζουμε και στα απομνημονεύματα του Μπρονέφσκι:

Ο αποχαιρετισμός των κατοίκων με τους στρατιώτες μας πιστοποιούσε την ειλικρινή λαϊκή αγάπη απέναντί μας, την οποία δεν δύναται να περιγράψει καμμία πέννα. Όταν τα στρατεύματα σταμάτησαν μπροστά στην εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα για να λάβουν την ευλογία πριν το ταξίδι, κληρικοί απ'όλες τις εκκλησίες, ντυμένοι στα μαύρα, βγήκαν με σταυρούς και με αγιασμό. Ο πρωτοϊερέας, δίνοντας αλάτι και ψωμί στη στρατηγό, ξεκίνησε να ομιλεί, αλλά τον έπιασαν τα κλάματα, γέμισε δάκρυα και δεν μπόρεσε να συνεχίσει. Ήχησαν τα τύμπανα, τα στρατεύματα ξεκίνησαν και κατευθύνθηκαν προς την προκυμαία. Όχι μόνο οι δρόμοι, η

¹² Σβινίν Π.Π. Απομνημονεύματα από το ναυτικό. Μέρος 2. Αγία Πετρούπολη, 1819. Σ. 233-235. (Svinyin P.P. Vospominaniye na flote. Ch. 2. Spb., 1818).

πλατεία, αλλά και όλα τα παράθυρα, οι στέγες των σπιτιών ήταν κατάμεστες από λαό, ο οποίος, στην προσπάθειά του να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του, ξέχασε προσωρινά ότι με την ειλικρίνειά του αυτή εξοργίζει τους δυνάστες του (δηλ. του Γάλλους). Από τα μπαλκόνια έπεφταν στους στρατιώτες λουλούδια, στιγμές-στιγμές η θλιβερή σιωπή κοβόταν από φωνές αναγνώρισης και ευγνωμοσύνης. Στην προκυμαία, όταν οι στρατιώτες έμπαιναν στις βάρκες (για να επιβιβαστούν στα πλοία – Σ.τ.Μ.), ο καθένας αποχαιρετίζονταν με το γνωστό του, εύχονταν να μην ξεχάσουν ο ένας τον άλλο, αγκαλιάζονταν και έκλαιγαν ... Εγώ για πρώτη φορά είδα και πίστεψα ότι οι Κερκυραίοι είχαν λόγο να αγαπούν τους Ρώσους, χωρίς εμάς έμειναν κυριολεκτικά ορφανοί. Δύναται να ειπωθεί ότι οι Κερκυραίοι και οι Δαλματιανοί ήσαν τα αγαπημένα τέκνα της Ρωσίας, τα οποία εμείς προφυλάγαμε και θωπεύαμε, χωρίς να απαιτούμε από αυτά καμμία θυσία.¹³

Ακριβώς σε αυτά τα λόγια, ακριβώς σε αυτές τις εκφράσεις και συναισθήματα ιχνηλατούμε την ουσία της ρωσικής εκστρατείας στο Αρχιπέλαγος και την Αδριατική. Απελευθερώνοντας τον ντόπιο πληθυσμό από φορολογική σπάθη, συνδράμοντας στην ευπορία, ευδαιμονία και ανάπτυξή τους, οι Ρώσοι στρατιωτικοί και διπλωμάτες, ομόδοξοι ορθόδοξοι των Ελλήνων, που διάκεινται απέναντί τους με αίσθημα συμπόνοιας και σύμπραξης, ουσιαστικά παρείχαν προστασία στον ελληνικό πληθυσμό. Κάτι τέτοιο αποτέλεσε λογική εξέλιξη, έκφραση και απόρροια των μακρόχρονων ιστορικών και πνευματικών σχέσεων των δύο λαών, γεγονός που λειτούργησε ως παρακαταθήκη για την περαιτέρω

¹³ Μπρονέφσκι Β.Μ. Σημειώσεις του αξιωματικού του στόλου για τη συνέχεια των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του Αντιναυάρχου Ν.Ι. Σενιάβιν την περίοδο 1805-1810. Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 185-186.

(Bronevsky V.B. Zapiski morskogo ofitsera v prodolzhenie kampanii na Sredizemnom more pod nachalstvom Vitse-Admirala D.N. Senyavina s 1805 po 1810 god. Ch. 1-3. Spb., 1818-1819).

προσέγγιση και σύμπραξη κατά τις επόμενες δεκαετίες, όταν τίθεται πλέον οξύ το ζήτημα της απελευθέρωσης των υπόδουλων Ελλήνων.

25 Μαρτίου 1821- Συμβολική ημερομηνία έναρξης της ελληνικής επανάστασης. Ο επίσκοπος Παλαιών Πατρών Γερμανός ορκίζει τους επαναστάτες στη Μονή της **Αγίας Λαύρας**. Η σπίθα της Επανάστασης πρωτοξέσπασε στις 17 Μαρτίου στην Αρεόπολη της Μάνης, ενώ στις 23 Μαρτίου 1821 οι οπλαρχηγοί, αφού λειτουργήθηκαν και προσευχήθηκαν μικροσκοπική βυζαντινή εκκλησία των Αγίων Αποστόλων του 10 αι. μ.Χ., ξεκίνησαν τον Αγώνα, η σπίθα του οποίου αμέσως κατέλαβε ολόκληρο το Μοριά.

Οι πρώτες μάχες έσβησαν σε σύντομο χρονικό διάστημα, όμως οι επαναστάτες κατάφεραν να υπερισχύσουν στην Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα και σε πολλά νησιά του Αιγαίου (στις Σπέτσες, την Ύδρα, στα Ψαρρά) και να κατανικήσουν τις στρατιές που έστειλε εναντίον τους ο Σουλτάνος. Ο Σουλτάνος απάντησε με βία, εκτελώντας τον Οικουμενικό Πατριάρχη Γρηγόριο 5ο.

Όταν το 1821 στην Ελλάδα ξεσπά η Επανάσταση, οι Έλληνες όλο και περισσότερο προσανατολίζονται προς τη Ρωσία, αποσκοπούν στην υποστήριξή της ως εγγύηση για την επίτευξη του σκοπού τους, δηλαδή την επιτυχή έκβαση του αγώνα ενάντια στον οθωμανικό ζυγό. Πόσο μάλλον που ίσως για πρώτη φορά τίθεται με τέτοια οξύτητα το ζήτημα ζωής ή θανάτου για τους Έλληνες. Ευρισκόμενος στο επίκεντρο της ενόπλου σύρραξης, ο Ρώσος προσκυνητής **Κιρ Μπρόννικωφ**, δούλοπάροικος των *Σερεμέτιεφ*, περιγράφει ως εξής τη κοινή γνώμη και τις διαθέσεις των κατοίκων της Σκοπέλου, κοντά στο Άγιο Όρος: «Οι κάτοικοι βρίσκονταν σε μεγάλη θλίψη, ιδίως οι γυναίκες. Συναντώντας μας στο δρόμο και μη γνωρίζοντας τη ρωσική γλώσσα, ξέπνοες και μέσα στα δάκρυα μας έλεγαν τα εξής, τα οποία μας εξήγησε αργότερα διερμηνέας: «εάν δε μας βοηθήσει η Ρωσία, τότε εμείς οι Έλληνες χαθήκαμε», και συμπληρώνει ότι μέρος των κατοίκων του νησιού, ωστόσο, δε συμμερίζονται αυτή την άποψη και «παρά τη δυσμενή αυτή συγκυρία και τη δύσκολη θέση, στην οποία βρέθηκαν, δεν εγκατέλειπαν την περηφάνια τους».¹⁴

Κατά τα επόμενα από το 1821 επτά χρόνια οι Έλληνες με τα όπλα υπερασπίζονταν αυτές τις αρχές. Μετά από τις πρώτες ήττες, ο Τούρκος σουλτάνος συγκέντρωσε

¹⁴ Μπρόννικωφ Κ.Ι. Ταξίδι στους Αγίους Τόπους της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής κατά τα έτη 1820-1821. Μόσχα, 1824. Σ. 239.

(Bronnikov K.I. Puteshestvie k svyatim mestam, nakhodyaschimsya v Evrope, Azii i Afrike, sovershennoe v 1820 i 1821 godakh. Moskva, 1824).

περισσότερα στρατεύματα και ξεκίνησε την ταυτόχρονη επίθεση από το βορρά και το νότο.

Η βάρβαρη σφαγή των κατοίκων στο νησί της Χίου (30 Μαρτίου 1822), η μαζική δολοφονία και δουλεμπόριο των 22 χιλιάδων κατοίκων των Ψαρών (Ιούνιος 1824) και η ηρωική εξοδος των κατοίκων του Μεσολογγίου αποτελούν τις τραγικές σελίδες της ελληνικής ιστορίας που συγκλόνισε ολόκληρη την Ευρώπη.

*

Στις 8 Οκτώβρη του 1827 η Ρωσία, η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο συμμαχούν στη ναυμαχία του Ναβαρίνου κατά των Ενωμένων δυνάμεων της Τουρκίας και Αιγύπτου και κερδίζουν πανηγυρικά.

Λίγους μήνες αργότερα (από 1828 έως 1829) ξεκινάει νέος Ρώσο- Τουρκικός πόλεμος με νικητή τη Ρωσία. Η Συνθήκη Ειρήνης της Αδριανούπολης (ή Συνθήκη του Εντιρνέ) σήμανε το τέλος του Ρωσο-Τουρκικού πολέμου και με την υπογραφή της η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεσμεύτηκε να παρέχει στην Ελλάδα αυτονομία. Πλέον το κύρος και η επιρροή της Ρωσίας στα Βαλκάνια ήταν αδιαμφισβήτητα και το γεγονός αυτό ανάγκασε τη Βρετανία και τη Γαλλία να αναλάβουν την πρωτοβουλία: σύμφωνα με το πρωτόκολλο του Λονδίνου της 22ας Ιανουαρίου 1830, επί του εδάφους της Ελλάδας ιδρύεται ανεξάρτητο κράτος.

Οι τακτικές επαφές και ζυμώσεις ανάμεσα στους Έλληνες και τους Ρώσους έχουν ως επακόλουθο ορισμένη πολιτιστική επίδραση της Ρωσίας στην Ελλάδα. Η παραμονή, για παράδειγμα, του ρωσικού στόλου στον Πόρο, όπου τα πρώτα χρόνια μετά την επανάσταση εγκαθίσταται η ρωσική ναυτική βάση, ο γνωστός μέχρι σήμερα Ρωσικός Ναύσταθμος, σε ορισμένο βαθμό επηρεάζουν τον καθημερινό βίο και τρόπο ζωής των κατοίκων του νησιού. Καταγράφοντας τις εντυπώσεις του από την επίσκεψή του στο νησί, ο Ρώσος διπλωμάτης ελληνικής καταγωγής **Κωνσταντίν Μπαζίλη** αναφέρει:

«Μπορεί να θεωρηθεί ότι ο Πόρος είναι ρωσική πόλη, ενώ τα παράλια του Μοριά ανεπτυγμένη ρωσική επαρχία. Όλοι, σχεδόν, οι κάτοικοι καταλαβαίνουν τη γλώσσα μας, ενώ αρκετοί νέοι Ποριώτες μιλούν ελεύθερα τη ρωσική. Οι φιλικές τους σχέσεις με τους ναύτες μας άρχισαν από εκείνη ακριβώς την ημέρα, όταν οι πρώτοι Ρώσοι, που πάτησαν το πόδι τους στο νησί, αντί να μακρηγορούν, έβγαζαν την τραγιάσκα τους και, κάνοντας το σταυρό τους, έλεγαν: «ο Έλληνας είναι χριστιανός, ο Ρώσος είναι χριστιανός» και φιλικά αγκαλιάζονταν ως ποίμνιο της ίδιας εκκλησίας, ενώ το κύπελλο με το κρασί επισφράγιζε την αδερφική τους ένωση.»¹⁵

Τη δεδομένη περίοδο οι Έλληνες λειτουργούν και σκέφτονται υπολογίζοντας την αντίδραση και τη στάση της Ρωσίας. Ο **Κωνσταντίν Μπαζίλη**, για παράδειγμα,

¹⁵ Μπαζίλη Κ.Μ. Το Αρχιπέλαγος και η Ελλάδα τα έτη 1830-1831. Μέρος 1. Αγία Πετρούπολη, 1834. Σ. 79.

γράφει ότι, κατά τη διάρκεια αντικυβερνητικής εξέγερσης κατά του Καποδίστρια στον Πόρο, ένας Έλληνας αξιωματικός του τακτικού στρατού, ευρισκόμενος επάνω στο ρωσικό πλοίο, «εξηγώντας μας τα δρώμενα με την απλή διάλεκτο των αισθημάτων, ικέτευε το Ναύαρχό μας να μην αποκομίζει αρνητικά συμπεράσματα για το σύνολο του ελληνικού λαού από το παράδειγμα των εξεγερθέντων και συνέχιζε με απόγνωση: «τι θα πουν στη Ρωσία?»».¹⁶

Η επικράτεια της Ελλάδας ήταν περιορισμένη στην Αθήνα με τις γύρω περιοχές, την Πελοπόννησο και τα νησιά του Αιγαίου, όπου κατοικούσαν λιγότερο από το ένα τρίτο του ελληνικού πληθυσμού. Στα επόμενα 100 χρόνια και μετά από τους αιματηρούς και σκληρούς πολέμους η Ελλάδα συνεχίζει να διεκδικεί τα εδάφη της με αποτέλεσμα την προσάρτηση των Ιονίων Νήσων το 1864, της Θεσσαλίας το 1881, της Μακεδονίας, της Δυτικής Θράκης και της Κρήτης το 1912 και των Δωδεκανήσων μόλις το 1947.

Ακόμη περισσότερος χρόνος απαιτείται για την Ελλάδα, τη γενέτειρα της δημοκρατίας, για να γίνει πραγματικά δημοκρατικό κράτος. Το 1831, κατόπιν συνομοσίας, δολοφονήθηκε ο πρώτος πρόεδρος της Ελλάδας και μεγάλος μεταρρυθμιστής ο Ιωάννης Καποδίστριας.

Έπειτα οι μεγάλες δυνάμεις επέβαλλαν στην Ελλάδα τη μοναρχία με ξένες βασιλικές δυναστείες που κυβέρνησαν τη χώρα μέχρι το 1973. Παρ' όλα αυτά, με την Επανάσταση του 1821 έγινε το πρώτο σημαντικό βήμα προς την ελευθερία, τη δημοκρατία, την ανεξαρτησία του ελληνικού λαού. Η ελληνική επανάσταση παραμένει το μεγαλύτερο γεγονός στην ιστορία του Ελληνισμού, ορόσημο, που εξασφάλισε την αναγέννηση και επιτάχυνε την περαιτέρω ανάπτυξη του ελληνικού έθνους.

Οι περιηγητές υπογραμμίζουν, επίσης, ότι τα πρώτα χρόνια μετά την επανάσταση οι Έλληνες, ακόμη και αυτοί που προέρχονται από τα κατώτερα εισοδηματικά και κοινωνικά στρώματα, εκφράζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη Ρωσία, αν και πολλές φορές εκδηλώνουν την αφέλειά τους αναφορικά με το πώς φαντάζονταν την ορεινή αυτή χώρα. Ο Ρώσος διπλωμάτης **Ορλώφ-Νταβίντωφ**, που επισκέφθηκε την Ελλάδα το 1835, αναφέρει ότι κατά την παραμονή του στην Ανδρίτσαινα (Αρκαδία), πλήθος περίεργων κατοίκων συγκεντρώθηκε για να δει τον Ρώσο επισκέπτη «και με ρωτούσαν για τη Ρωσία διάφορα, για παράδειγμα, εάν γεννιούνται στη χώρα μας δικέφαλοι αετοί».¹⁷ Και ο ίδιος συνεχίζει

«...η σφραγίδα με το δικέφαλο αετό στο διαβατήριό μου, μού εξασφάλισε κάθε σεβασμό από πλευράς τοπικής διοίκησης στο Ναύπλιο, η οποία ανέθεσε σε

¹⁶ Μπαζίλη Κ.Μ. Το Αρχιπέλαγος και η Ελλάδα τα έτη 1830-1831. Μέρος 2. Αγία Πετρούπολη, 1834. Σ. 84.

¹⁷ Ορλώφ-Νταβίντωφ Β. Ταξιδιωτικές σημειώσεις. Μέρος 1. Αγία Πετρούπολη, 1839. Σ. 58.

έναν υπάλληλο να προετοιμάσει όλες τις λεπτομέρειες της περαιτέρω περιήγησής μου».¹⁸

Χαρακτηριστικό, εξάλλου, παραμένει το γεγονός, ότι, ακόμη και όταν η επιρροή του ρωσικού κόμματος συρρικνώνεται στις αρχές της δεκαετίας 1840, πολιτικοί κύκλοι της Ελλάδος δεν προβαίνουν στη λήψη αποφάσεων χωρίς την προκαταρκτική έγκριση της Ρωσίας. Ο Ρώσος διπλωμάτης Σ.Ν. περιγράφει, ότι κατά την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την ψήφιση Συντάγματος, οι εξεγερμένοι, με επικεφαλής το Δημήτριο Καλλέργη, “δεν επιθυμούσαν να δράσουν χωρίς να είναι εκ των προτέρων πεπεισμένοι ότι χαίρουν της σύμφωνης γνώμης και έγκρισης της Ρωσίας”. Παράλληλα ο Ρώσος διπλωμάτης τονίζει, ότι ο Καλλέργης, έχοντας αμφιβολίες σχετικά με την υποστήριξη της Ρωσίας, προέβη στο εξής τέχνασμα:

«Τη νύχτα της 3ης Σεπτεμβρίου (1843) οι συνωμότες, περπατώντας στους δρόμους της Αθήνας, συγκεντρώθηκαν έξω από το σπίτι του Ρώσου Επιτετραμμένου (Πρέσβυ), κατά τη διάρκεια δεξίωσης που ελάμβανε χώρα εκείνο το βράδυ, και έστειλαν τον επικεφαλής τους μέσα για να ρωτήσει τη γνώμη του Πρέσβυ σχετικά με το εγχείρημά τους. Ο Καλλέργης μπήκε στην αίθουσα, περιφέρθηκε μερικά λεπτά ανάμεσα στους επισκέπτες, δεν αντάλλαξε ούτε μία λέξη με τον οικοδεσπότη, ο οποίος έπαιζε χαρτιά, και επιστρέφοντας στους συντρόφους του τους είπε, πονηρά, δήθεν εξ ονόματος του Ρώσου πρέσβυ, το μοιραίο “ναι”. Την επόμενη ημέρα ο κ. Κατακάζης (ο τότε Επιτετραμμένος μας), για να αποφύγει την αιματοχυσία και να προλάβει την περαιτέρω διόγκωση της επανάστασης, η οποία απειλούσε να εξαπλωθεί και να καταλύσει το Βασιλιά Όθωνα από το θρόνο του, ήταν αναγκασμένος, θέλοντας και μη, μαζί με τους λοιπούς αντιπροσώπους ξένων κρατών, να αναγνωρίσει την επανάσταση.»¹⁹

¹⁸ Ορλώφ-Νταβίντωφ Β. Ταξιδιωτικές σημειώσεις. Μέρος 1. Αγία Πετρούπολη, 1839. Σ. 58.

¹⁹ Σ.Ν. Επιστολές για την Ελλάδα ... Σ. 86.

Ο Ελληνισμός και ο Φιλελληνισμός στη Ρωσία ανέκαθεν αποτελούσαν ένα τεράστιας σημασίας δυναμικό, που εξασφάλιζε αφ' ενός την ευημερία και τη συσπείρωση της ελληνικής κοινότητας στη Ρωσία, τη διατήρηση της εθνικής της ταυτότητας και συνείδησης, αφ' ετέρου συνέβαλε στην ανάπτυξη του ελληνικού κράτους, καθώς και στην περαιτέρω σύσφιξη των διμερών σχέσεων των δύο ομόδοξων λαών, που τους συνδέει κοινή ιστορική πορεία, κοινοί πνευματικοί δεσμοί, τόσο σε θεσμικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο διαπροσωπικών σχέσεων.

Σε αυτό το σημείο θα επιθυμούσαμε να αναφέρουμε ένα απόσπασμα από τα απομνημονεύματα του **Αλεξάντρ Μιλιουκώφ**, Ρώσου περιηγητή του δεύτερου ήμισυ του 19ου αι., ο οποίος επισκέφθηκε τη Χώρα μας. Πρόκειται για το 1857, περίοδο μετά τον Κριμαϊκό Πόλεμο, όταν η πολιτική ηγεσία της Ελλάδας όλο και περισσότερο προσανατολίζεται προς τη Δύση, ενώ η επιρροή της Ρωσίας στην ευρύτερη περιοχή είναι αποδυναμωμένη. Ο Μιλιουκώφ αναφέρει ότι κατά τον περίπατό του στους πρόποδες της Ακρόπολης και συνοδευόμενος από έναν Έλληνα γνωστό του, με τον οποίο επικοινωνούσε στη γαλλική, συνάντησε έναν ηλικιωμένο Έλληνα βοσκό. Ο βοσκός, στην αρχή, νόμισε ότι ο ξένος περιηγητής είναι Γερμανός, αφού, όμως, έμαθε ότι πρόκειται για Ρώσο “το συνοφρυωμένο πρόσωπο του γέροντα φωτίστηκε. –Ρώσος! – είπε ο γέρος τοποθετώντας το χέρι στην καρδιά, - κάθισε, κάθισε! Οι Ρώσοι είναι προσκεκλημένοι μας! Οι Ρώσοι είναι αδέρφια μας!”²⁰

Εκτιμούμε ότι αυτά τα λόγια του Έλληνα βοσκού χαρακτηρίζουν με το βέλτιστο τρόπο τις σχέσεις των δύο λαών διαχρονικά, πρωτίστως σε διαπροσωπικό επίπεδο, σε επίπεδο απλών ανθρώπων, ανεξαρτήτως πολιτικών συγκυριών, ισορροπιών και σκοπιμοτήτων.

Εν κατακλείδι, κρίνεται σκόπιμο να παραπέμψουμε στο Ρώσο περιηγητή, κόμη Βλαντίμιρ Ορλόβ-Νταβίντοβ (1809-1882), μυστικιστή, επίτιμο μέλος της Ακαδημίας Επιστημών, συγγραφέα, προστάτη των τεχνών και λάτρη της αρχαιότητας. Το 1835 ο κόμης Ορλόβ οργανώνει και χρηματοδοτεί επιστημονική αποστολή στη Μικρά Ασία και στα νησιά του Ιονίου. Μαζί του προσκάλεσε τον περίφημο Ρώσο ζωγράφο Καρλ Μπριουλόβ (1799-1852), τον αρχιτέκτονα-ακαδημαϊκό Ν.Ε. Γιεφίμοβ (1799-1851) και τον αρχαιολόγο καθηγητή Κράμερ. . **Μάλιστα, ο Ρώσος ζωγράφος Καρλ Μπριουλόβ απαθανατίζει τα απείρου κάλλους ελληνική τοπία και τον βίο του ελληνικού λαού,**

Αποκύημα αυτής της περιήγησης αποτελούν οι ταξιδιωτικές σημειώσεις-απομνημονεύματα κατά τη διάρκεια της περιήγησης στα Ιόνια Νησιά, στην

²⁰ Μιλιουκώφ Α.Π. Αθήνα και Κωνσταντινούπολη ... Σ. 53.

Ελλάδα, στη Μικρά Ασία και την Τουρκία, που εκδόθησαν στην Αγία Πετρούπολη το 1839 και τα οποία, στο επίλογο, ολοκληρώνονται με την εξής κάτωθι διατύπωση – που ουσιαστικά αποτελεί πεμπτουσία του ρωσικού φιλελληνικού πνεύματος:

«Όσο μακρύ και να διαγράφεται το μέλλον του Βορρά, άλλο τόσο εκτείνεται σε βάθος και το παρελθόν της Ελλάδας, κι όταν η δύναμη του ατμού θα εκμηδενίσει τις αποστάσεις σ’ όλην τη γήινη σφαίρα και θα αντικαταστήσει τον μόχθο χιλιάδων ανθρώπων, ακόμη και τότε ο ανθρώπινος νους δεν θα καταφέρει να δημιουργήσει τίποτα τελειότερο από την Ιλιάδα και τον Παρθενώνα.».

ΕΙΜΑΣΤΕ ΜΑΖΙ, ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΝΑΣ ΕΝΙΑΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ, ΜΑΖΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΣΘΕΝΑΡΟΤΕΡΟΙ, ΔΥΝΑΤΟΤΕΡΟΙ, ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ ΚΑΙ επομένως ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ !!!

